

Rickul/Nuckö Hembygdsförenings Medlemsblad

Nr 3 September 2004 Årgång 12

Raul Targamaa, Majlis Lindroos, Lennart Ygstedt, Lilian Skagerdal och Gunvor Strömbom
underhåller vid träffen på Ölbäckstranden

Foto: Nils Lagman

Rickul/Nuckö Hembygdsförening

Adress Rickul/Nuckö Hembygdsförening
c/o Brita Wiberg, Viktoriavägen 39,
125 34 Älvsjö

Postgiro 55 68 81 - 1

E-post hembygdsforeningen@home.se

Webbplats <http://hem.passagen.se/rnhem>

Ansvarig utgivare Göte Brunberg.

Redaktion Informationskommittén (Göte Brunberg, Inger Nemeth och Eva Heyman).

Tryckt av BG butiken, Stockholm.

Medlemsavgift 150:-, ungdomsmedlem (t.o.m. 25 år) 50:-.

Annonsspriser 1/1 sida 1200:-, 1/2 sida 700:-, 1/4 sida 400:-, 1/8 sida 250:-.

Nästa manusstopp den 1 november 2004.

Styrelse

Ordförande

Sven G Frejman (Pasklep), Landstormsvägen
18B, 762 51 Rimbo, tfn/fax 0175-713 65,
e-post sveng@home.se

Sekreterare

Brita Wiberg (Ölbäck), Viktoriavägen 39,
125 34 Älvsjö, tfn 08-99 32 26,
e-post b.wiberg@swipnet.se

Kassör

Gundel Stenberg (Ölbäck), Helsingörsgatan 18,
1tr, 164 44 Kista, tfn 08-752 60 22,
e-post gundel.stenberg@bredband.net

Övriga ordinarie ledamöter

Sture Koinberg (Roslep), Odelbergsvägen 74,
122 37 Enskede, tfn 08-659 69 81,
e-post sture.koinberg@koinberg.se

Bertil Nyman (Gutanäs), Blockvägen 5,
175 40 Järfälla, tfn/fax 08-580 370 49
e-post b.b.nyman@swipnet.se

Anders Peedu (Enby), Krassevägen 3,
169 33 Solna, tfn 08-27 03 06,
e-post anders.peedu@se.flextronics.com

Anne Schönberg (Spithamn), Inteckningsv. 50,
129 31 Hägersten, tfn 08-744 24 54,
e-post anne.schonberg@jm.se

Föreningens ändamål

(citat ur stadgarna paragraf 2)

"Föreningen skall värna om och levandegöra det estlandssvenska kulturarvet från Estland och Sverige, både i bevarandet av historien, nuet och utvecklingen framåt, genom att

- främja kulturella, konstnärliga, musikaliska och litterära intressen såväl i Estland som i Sverige.
- vara kontaktorgan för Rickul/Nucköborna i Sverige, samt informationsorgan i Sverige och Estland.
- i möjligaste mån försöka behålla och vårda den gamla hantverkstraditionen och bebyggelsen i vår egen svenskort.
- vara behjälplig vid reseevenemang till vår hembygd.
- bibringa våra yngsta och ungdomar de traditioner vi själva mottagit och bevarat, samt idka annan härmed förenlig verksamhet."

Innehåll

Ordföranden har ordet	3
Till minne av Ingvald Luks	3
Om byggande i Nuckö kommun	4
Informationsmöte	4
Byombudsmöte	4
Förklaring till avtalet om allmänt brukande av privat väg	5
Rosleps kapell	6
Upprop till föreningens medlemmar	7
Ny direktör på Aibolands museum	7
Med Ukna buss till Rickul/Nuckö	8
Finns det någon som minns?	8
Minnesrika minnesdagar	9
Midsommarmöte i Spithamn	10
Strandträffen	10
Natura 2000 i Nuckö kommun	11
Västra Kustens Skogsägare	11
Alfred Adelman, "Den siste mohikanen" i Rickul	12
Medlem nr 900	14
Guldstrand, guldstrand!	15
Ny bok om flykten till Sverige	18
Information från Estlandssvenskarnas kultur-förening SOV	19
SOV:s kalendarium hösten 2004	20
Annonser	20

Ordföranden har ordet

Sven G Frejman

Ännu är en sommar över med tyvärr ganska dåligt väder både i Sverige och i Estland och åter nalkas det mot höst. Sommaren är den tid då vi möts på hemmaplan i Estland. Tar man en tur till Roosta eller Hapsal, så är chansen stor att man stöter på någon bekant från Sverige.

Informationsmöte

Nu blir det länge planerade informationsmötet äntligen av. Se annonsen på sidan 4. På grund av att det har brunnit i Folkets hus i Rågsved har vi i sista stund fått byta lokal.

Jag hoppas att speciellt de två framtidsfrågorna "Markfrågor" och "Bevarandet av vår estlandssvenska kultur" skall leda till en livlig diskussion.

Avtal om allmänt brukande av privat väg

Både för Nuckö kommun och för oss som markägare och besökare i Rickul/Nucköområdet är det viktigt att frågan om de kommunala vägarna får en bra lösning. I längden finns det inget annat realistiskt alternativ än att kommunen tar över marken för vägarna och sköter dem. Tills detta kan bli av, vill man att markägarna skriver på det avtal om allmänt brukande av privat väg, som kommunen sände ut under juni månad. Av 142 utsända avtal till i Sverige boende markägare har 42 ännu inte besvarats. Ülo Kalm vädjar till oss att vi skriver på avtalet, så att kommunen kan få statligt bidrag till underhållet av vägarna.

Mer utförligt om avtalet kan Du läsa på sidan 5.

Medlemsutveckling

Det har varit mycket god tillströmning av nya medlemmar hittills i år. Föreningen har nu över 930 medlemmar, fler än vi någonsin varit. Det känns stimulerande att arbeta för en förening med ett ökande medlemsantal. Jag hoppas att ökningen inte enbart beror på den fina rabatten vi fått på rederiet Tallink, utan att Du som ny medlem även känner för vår hembygdsförening och vår hembygd!

Många av de nya består av yngre medlemmar och dessa måste vi ta tillvara och nå för föreningens framtid. Vi vill gärna rekrytera de yngre till föreningsarbete och se till att de får aktiva uppgifter i vår hembygdsförening. Jag skulle vara tacksam att Du som har intresse och idéer själv tog kontakt med oss. Önskvärt är att det blir så stort intresse från ungdomar att vi även kan bilda en ungdomsgrupp!

Våra kyrkor och kapell

Som Du kan läsa i artikeln på sidan 6 har det kommit en mycket intressant konsultrapport om Rosleps kapellruin och om de krav som gäller från fornminnesskyddssynpunkt vid ett eventuellt återuppbyggande.

Under sensommaren skall man fortsätta arbetet med att bygga nytt tak på Nuckö kyrka.

Föreningslokal

Som jag tidigare har nämnt, har min förhoppning varit att föreningen skall ha en egen möteslokal i kommunalhuset i Birkas. Den skulle kunna användas för träffar, möten och andra aktiviteter för föreningens medlemmar vid vår vistelse i Rickul/Nuckö.

Vi har nu länge diskuterat denna fråga. Jag tycker att vi vid informationsmötet skall besluta om vi vill ha en egen föreningslokal i Estland – i Birkas eller på annat ställe.

Kulturkommittén

Ingegerd Lindström är ny sammankallande i Kulturkommittén efter Karin Dalström, som har avböjt omval. Vi tackar Karin för trevligt samarbete och hälsar Ingegerd mycket välkommen.

Bidrag från föreningen

Föreningen har lämnat följande bidrag:

- Humanitär hjälp har lämnats till 75 personer i Nuckö kommun med 200 EEK per person.
- Premier och stipendier på sammanlagt 1500 SEK, avseende ett stipendium till en elev i Birkas gymnasium och premier till två elever i grundskolan.
- En grästrimmer à 5030 EEK har inköpts till Nuckö kyrkogård.

Vi ses vid Informationsmötet!

Till minne av Ingvald Luks

Sven G Frejman

Ingvald Luks har hastigt och oväntat avlidit den 21 augusti under en vistelse i Estland. Han var född 1931 i Haversved.

Ingvald valdes in som ledamot i styrelsen 1994 och begärde utträde 2001. Han hade just byggt färdigt sin stuga i Haversved och ville få mer tid att vistas där.

Redan vid arton års ålder tog Ingvald värnning i armén och var sedan kvar i det militära fram till sin pension.

Ingvald var en god organisatör och blev därför också anlitad av föreningen för olika evenemang. De senaste åren var han sammankallande för byombuden.

Ingvald var en utåtriktad, gladlynt och trevlig person. Vi saknar Ingvald och tackar honom för det stora arbete han har bistått föreningen med.

Rickul/Nuckö Hembygdsförening har mist en god vän och medlem. Föreningen framför sitt varma deltagande i de anhörigas stora sorg.

Om byggande i Nuckö kommun

(Ur Noarootsi Valla Infoleht nr 5 2004. Översättning från estniska: Göte Brunberg)

I samband med den från januari 2003 gällande nya byggnadslagen, användandet av ett statligt byggnadsregister och kommunens nya byggbestämmelse, krävs att man gör sig förtrogen med några grundläggande fakta, **som man måste känna till när man planerar ett bygge och uppför en byggnad.**

1. För att få uppföra en mindre byggnad med upp till 20 m² byggnadsyta måste man samråda med kommunen (visa planritningar och en liten förklaring (vilket material som skall användas, fasadmateriäl, färg osv)).

2. Mindre byggnader med 20-60 m² byggnadsyta uppdelas i två grupper: byggnader som möjliggör boende (sommarmstuga, kombinerad bastu och sommarstuga, småhus etc.) och sådana som inte möjliggör boende (bod, garage, bastu, ladugård etc.).

2.1 För att uppföra en byggnad som är möjlig att använda för boende krävs ett byggprojekt. För att sammanställa byggprojektet måste man, beroende av platsen, dessförinnan sammanställa en detaljplanering eller ansöka om projekteringsvillkor från kommunen. Efter färdigställande av projektet och efter samråd med kommunen måste man ansöka om skriftligt godkännande från kommunen för att påbörja byggandet. När byggnaden har uppförts måste man ansöka om användningstillstånd.

2.2 Övriga småbyggnader kan byggas utan projekt. Till kommunen måste man, tillsammans med en ansökan om skriftligt godkännande av bygget, lägga fram byggnadens planritningar och ett förklaringsbrev. I samband med installation av eldstad krävs en mer detaljerad ritning av eldstaden och ett förklaringsbrev. Vid installation av elektricitet krävs ett grundligare projekt för kraftförsörjningen. När bygget är klart skall besked lämnas till kommunen.

3. För uppförande av byggnader med en byggnadsyta över 60 m² krävs ett byggprojekt, som skall föregås antingen av sammanställning av detaljplanering eller ansökan om projekteringsvillkor. För att få påbörja byggprojektet måste man ansöka om bygglov från kommunen. När byggnaden är klar måste man ansöka om användningstillstånd.

4. För att få riva en byggnad måste man ansöka om bygglov för rivningen och efter rivningen lämna besked till kommunen.

5. Bygglov och användningstillstånd är belagda med en statlig avgift, som flyter tillbaka till kommunen.

6. Alla skriftliga godkännanden, bygglov, användningstillstånd och föreskrifter registreras i det statliga byggnadsregistret.

7. Blanketter för nödvändiga ansökningar kan erhållas från kommunens webbplats <http://www.noavv.ee>

I sammanfattning: Om Ni planerar något byggarbete, ta då, för att få mer exakt information, i förväg kontakt med kommunalrådet för mark- och utvecklingsfrågor Marika Meister (telefon 47 24354, e-post marika.meister@noavv.ee) eller bygginspektören Kalev Sepp (telefon 47 34234, e-post inssepp@hotmail.ee).

Alla som under de senaste åren har fått bygglov eller skriftligt godkännande, och vars byggnader är färdigbyggda, ber vi, för att avsluta de oavslutade ärendena, att Ni ansöker om användningstillstånd eller lämnar besked att byggnaden är färdig före slutet av år 2004.

Informationsmöte

Lördagen den 9 oktober kl. 13.00 i Filadelfiakyrkans 500-sal, Rörstrandsgatan 5, Stockholm (nära S:t Eriksplans tunnelbanestation). **OBS! Ändrad lokal.**

Ur programmet:

Markfrågor

- Skall jag behålla marken och varför?
- Hur länge skall jag behålla den om mina barn/barnbarn inte är intresserade?
- Marken kostar mig bara pengar, finns det något alternativ till att sälja den?

Aktuella frågor rörande Nuckö kommun

- Avtalen om allmänt brukande av privat väg och brukande av åkermark.
- Byggbestämmelser.
- Natura 2000.
- Rosleps kapellruin.
- Vindkraftverk.
- Föreningslokal i Estland?

Bevarandet av vår estlandssvenska kultur

- Varför är det viktigt?
- Hur gör andra minoriteter?

Fritt inträde. I en paus bjuder föreningen på kaffe med dopp.

Välkomna!

Byombudsmöte

Byombuden träffas på Roslagsgatan 57 tisdagen den 5 oktober 2004 kl. 18.00.

Vi skall bland annat ge förhandsinformation om de punkter vid Informationsmötet, som enligt kallelsen ovan berör Nuckö kommun.

Om Du inte kan komma, meddela detta till Brita Wiberg, tfn 08-99 32 26 eller e-post b.wiberg@swipnet.se.

Välkomna!

Sven G Frejman

Förklaring till avtalet om allmänt brukande av privat väg

Marika Meister, Nuckö kommun

Det avtal om allmänt brukande av privat väg, som Nuckö kommun i juni sände ut till berörda markägare innehöll en del oklarheter, som senare har diskuterats mellan kommunen och Hembygdsföreningen. Kommunalrådet för mark- och utvecklingsfrågor Marika Meister har sänt en förklarande text till avtalet, som här följer i en något förkortad version. (Översättning från estniska: Göte Brunberg)

Fram till år 1999 hade kommunen inte någon laglig grund för att mäta bort vägarna (med undantag av riksvägarna) från de privata markerna. I och med att väglagen antogs 1999 började man mäta bort de vägar, som krävdes för allmän trafik, från privatmarkerna. Det är klart att det är en tids- och kostnadskrävande verksamhet att nu mäta av vägarna från de privata markerna. Eftersom väglagen gör det möjligt att bestämma att privata vägar får användas för allmänt brukande, så sände Nuckö kommun ett avtal till samtliga markägare, på vars mark finns en vägsträcka som behövs för kommunens utveckling.

Nuckö kommun har med beslut nr 63 av den 21 december 2001 fastslagit vilka vägar som behövs för kommunens utveckling, s.k. kommunala vägar (*valla-tee*). Med avtalet om att en i privat ägo varande kommunal väg får brukas allmänt, lämnar ägaren till vägmarken över till kommunen förpliktelsen att sköta vägen och åtar sig själv förpliktelsen att inte lägga hinder för trafik på vägen (t.ex. får man inte stänga vägen). Vägen som tjänstemark (*teenindusmaa*) förblir som förut i privat ägo, men markägaren befrias från markskatt för denna del. Om den privata ägaren (även en delägare) inte skriver på avtalet om att vägen får användas för allmänt bruk, får man enligt lagen endast använda vägen med markägarens samtycke. Det gör emellertid trafikeringen av vägen mycket problematisk, därför att det kan finnas tiotals markägare på en vägsträcka, som man måste fråga om lov.

Kommunen har ju skött dessa kommunala vägar utan avtal och kommer också i fortsättningen att sköta dem, oavsett om det finns något avtal eller ej. Men uppenbarligen måste det bli så att om kommunen företar stora reparationsarbeten, så måste markägare, som inte har skrivit på avtalet, bära en del av kostnaderna för reparationen.

För att reparera vägar, som är för allmänt bruk, och bygga nya vägar är det möjligt för kommunen att få bidrag från staten. Det förutsätter emellertid att vägen ägs av kommunen eller att det finns ett avtal om allmänt brukande med ägarna av en privat väg. Det betyder att om avtal inte sluts med en markägare, så blir kommunen utan statligt bidrag för den aktuella vägsträckans längd.

Bredden på vägarnas skyddszon (*kaitsevöönd*) har bestämts i den väglag, som antogs den 17 februari 1999. Enligt väglagens §13, punkt 2 är skyddszonen för alla riksvägar 50 m. Skyddszonen för lokala lands-

vägar (s.k. kommunala vägar) kan enligt §13, avsnitt 3, vara 20-50 m och för privata vägar 10-50 m. Nuckö kommunfullmäktige har den 31 maj 1999 med beslut nr 120 bestämt bredden på skyddszonen för kommunala vägar till den minsta möjliga, dvs. 20 m på båda sidor räknat från vägens mitt. Om markägaren inte skriver på avtalet gäller den i lagen bestämda minimala skyddszonen för privata vägar – 10 m.

Marken inom vägens skyddszon är och förblir i privat ägo. Markområdet för skyddszonen måste inte vara tomt, men genom verksamhet inom skyddszonen får man inte hindra trafiken på vägen eller begränsa sikten för trafiken. Skyddszonen är tänkt att vara till skydd för vägen, för att utföra skötsel av vägen, för att garantera trafiksäkerheten samt minska farlig påverkan från vägen på miljö och människor. Inom skyddszonen är det förbjudet att utan tillstånd uppföra byggnader eller andra anläggningar (*rajatis*), kalhugga, placera byggnads- och skogsmaterial, göra utgrävning, anlägga tillfarter till vägen och placera ut informations- och reklamskyltar.

I framtiden är det planerat att överföra vägens tjänstemark (svarande mot i avtalet angiven vägbredd, inte skyddszonens bredd) i kommunens ägo. För detta måste först vägens tjänstemark mätas bort från den privata marken (det betyder genomförandet av en procedur för delning av fastigheten) och sedan sluta ett ömsesidigt notariellt gåvo- eller köp/säljvaval. I samband med köp/säljvavallet bestäms markpriset genom ett avtal mellan kommunen och markägaren. Delning av privatmarken kan endast ske med markägarens (vid delägarskap samtliga delägares) samtycke och på av denne accepterade villkor.

Nuckö kommunfullmäktige godkände den 11 oktober 2002 med bestämmelse nr 44 "Nuckös miljöföreskrift", vars punkt 25 föreskriver att "ägaren av fastigheten är förpliktad att hålla vägkanterna i ordning på i allmänhet en bredd av 5 m, mätt från vägbanans kant". Det betyder inte att dessa 5 m måste vara kalhuggna, utan bara att man måste ta bort buskar som hindrar sikten såväl på vägen som på vägkanterna (i kurvorna på ett bredare avstånd, på raksträckorna på ett smalare).

Som tidigare ber vi markägarna om en förstående inställning till att skriva på avtalet. Om någon har några konkreta invändningar mot avtalets innehåll eller förbättrings- eller förändringsförslag, meddela då detta så försöker vi hitta en lösning som är tillfredsställande för båda parter.

Rosleps kapell

Sture Koinberg

Turerna kring kapellruinen går vidare och vi vill gärna beskriva det senaste som har hänt i frågan. Under förra sommaren stabiliserades murarna där klocktornet tidigare stått. För att täcka kostnaderna för säkringen av murarna användes en del av de insamlade medlen till kyrkoruinen. När arbetena med säkringen av murarna var utförd, fick vi besked från kommunen att medel fanns för en taktäckning av ruinen. Hembygdsföreningens styrelse såg positivt på förslaget, eftersom ruinen därmed skulle bevaras för framtiden.

En omfattande historisk och byggnadsteknisk undersökning har företagits av konsultfirman OÜ Rändmeister i samarbete med den estniska Fornminnesskyddsbyrån. Rapporten, "Rosleps kapell, Speciella fornminnesskyddsvillkor (Rooslepa kabel, Muinsuskaitse eritingimused)", innehåller bl.a. ett bildmaterial från sovjettiden, som vi tidigare inte har kunnat ta del av. En professionellt utförd historisk och teknisk undersökning finns nu som underlag för fortsatta restaureringsarbeten.

Vi har försökt att sälla ut de viktigaste textdelarna i rapporten, som lyder enligt följande:

Allmänna villkor

- Rosleps kapellruin tillhör en fornminnesskyddad gravplats (nr 4076), och bildar tillsammans med gravplatsen ett enhetligt kulturminne. Själva kapellruinen är dock inte fornminnesskyddad.
- Ett återställande av kapellet får ske endast i enlighet med vetenskapligt fornminnesskydd – med känsla och respekt för den existerande byggnadskroppen samt dess historia och omgivning. Av detta följer att alla kommande projekterings- och byggnadsarbeten måste följa kraven i Fornminnesskyddslagen och de i rapporten angivna specialvillkoren. Man säger ändå att vissa förändringar i interiören kan behöva göras på grund av att nutida sakrala byggnader utnyttjas på ett annat sätt än tidigare och att församlingslivet har ändrats.
- Projektets arkitekturmässiga del, likaledes projektet för utformning av interiör och inredning, måste granskas av Estlands evangelisk-lutherska kyrkas Konst-och arkitekturråd (EELK).

Villkor för projektering, konservering och rekonstruktion

- Utsträckningen av kapellets grundplan och byggnadens volym får inte ändras, liksom heller inte väggarnas, gavlarnas och takåsens höjd.
- Murverkets historiska del, som är täckt med lerbruk, och den östra väggens träbjälkar skall bevaras. Dörr- och fönsteröppningar skall bevaras med existerande mått. Att göra kompletterande öppningar och mura igen existerande är förbjudet.

- Förbättringar av putsen måste såväl till materialsammanställning som utförande ligga nära det ursprungliga fasadmaterialets karaktär.
- För att rekonstruera tornet skisseras ett antal möjligheter: I första hand rekommenderas att tornet inte återuppbyggs, och som det näst bästa att tornet byggs upp med sin tidigare form, men med en lättare konstruktion (träkonstruktion). Den år 1992 invigda klockstapeln kallas i rapporten "en klassisk och sympatisk miniatyr", som kan användas i det fall att tornet inte återuppbyggs.
- Den historiska konstruktionen av yttertakets skall bevaras. Taktäckningen skall bestå av valsad plåt i de bredder som tidigare funnits på taket.
- Förstörda fönsterbågar och fönsterramar skall ersättas med utgångspunkt från historiska fotografier.
- Den bevarade dörren på söderväggen skall konserveras.
- Befintliga historiska takbjälkar och höjden på innetaket skall bevaras.
- För återställande av golvet anges två möjligheter: Att återställa trägolvet med det ursprungliga som förebild eller att täcka golvet med skifferplattor.

Rosleps kapell år 1978.

Foto: L. Kitsel

Det förra rekommenderas.

- Befintligt putsmaterial skall bevaras och konserveras. Vid behov skall likvärdigt material användas.
- Alla funna inredningsdetaljer skall konserveras och ställas ut i en tänkbar museizon i kapellet.
- Den för Rosleps kapell unika placeringen av predikstolen i kapellets mittlinje bakom altaret skall bevaras, men inte i historiskt utförande.
- Med hjälp av gamla foton och bevarade detaljer är det möjligt att ungefärligt rekonstruera orgelläktaren och andra inredningsdetaljer i kapellet.
- Man motsätter sig inte kompletterande funktioner som tillgodoser det nutida församlingslivets behov.
- Gravgårdsmuren med dess portkonstruktion får inte ändras. Flyttning av gravmärken (kors och stenar) i samband med restaureringen är förbjuden.

Nuckö kommun som ägare till gravgården och kapellruinen vill gärna se ett återuppbyggt kapell och inte enbart en säkrad kapellruin. Bland föreningsmedlemmarna är åsikterna delade. Många i föreningen, och utanför densamma, har ansett att kapellet borde återuppföras medan andra anser att en bevarad ruin skulle vara ett värdigt minne över det gamla kapellet. Frågan som man måste ställa inför ett återuppbyggande är - till vilken nytta och för vem?

Några konkreta planer på återuppbyggnad föreligger inte för närvarande. Den information vi hittills har erhållit talar för att kapellet skulle kunna utnyttjas inte enbart för kyrkliga förrättningar utan som lokal för andra kulturella yttringar såsom musikevenemang. Det väsentliga för oss är att kapellet förblir en sakral byggnad och inte förvandlas till en profan sådan.

Ülo Kalm vill gärna hålla en konstruktiv dialog med föreningen och dess medlemmar i frågan om den tänkbara återuppbyggnaden av kapellet. Tankar och idéer för ett framtida utnyttjande är därför välkomna inför programskrivningen till projektet. Föreningen kommer även i fortsättningen att bevaka utvecklingen och när programmet för ett återuppförande klarnat kommer vi att rapportera om detta.

Nu lär pengarna förhoppningsvis räcka till att sätta ett tak över ruinen. Därmed skulle föreningens målsättning att bevara den nuvarande ruinen bli genomförd och grunden vara lagd för ett eventuellt återskapande av kapellet. Föreningen vill tacka de entusiaster som lyckats få fram pengar till kapellet. Rosleps kapell utgör en viktig del av det svenska kulturarvet på estländsk grund och det finns därför all anledning för föreningen att hålla en konstruktiv dialog med kommunen i frågan.

Rapporten, som är på ca 70 sidor, är skriven på estniska. Göte Brunberg har översatt viktiga delar till svenska. Rapporten kommer att göras tillgänglig på expeditionen.

Upprop till föreningens medlemmar!

Nuckö kommun behöver hjälp till inköp av en liten skolbuss. Den skall gå med barn som bor i Rickulområdet till skolan i Birkas.

I kommunen finns ingen statlig busslinje mellan Birkas och den norra delen av kommunen. Det är därför tänkt att även orsbor i Rickul skall, i mån av plats, få åka med skolbussen för att uträtta ärenden i Birkas.

Ülo Kalm har undersökt alla möjligheter i Estland, men har inte kunnat hitta någon lösning. Han har därför vänt sig till föreningen om hjälp.

Bäste medlem, låt oss ännu en gång hjälpa våra medmänniskor i Nuckö genom att var och en av oss skickar ett bidrag! Sätt in det på Hembygdsföreningens postgirokonto 55 68 81-1 och märk talongen "Skolbuss".

Sven G Frejman

Ny direktör på Aibolands museum

Ingegerd Lindström

Efter drygt ett års väntan har Aibolands museum fått en ny direktör efter Alar Schönberg. Den nya direktören heter Toomas Sula och är 34 år gammal. Han har studerat fysik och filosofi på Tartu universitet. Efter studierna har han i huvudsak arbetat inom media, med bland annat film, i både Tyskland, Frankrike och Moskva. Hans senaste anställning var som utställningsansvarig på Estlands jordbruksmuseum.

Toomas Sula

Om sina planer för Aibolands museum säger han att han vill fortsätta det framgångsrika arbetet som Alar Schönberg påbörjade.

Några av byggstenarna i museets verksamhet anser han vara det pedagogiska arbetet, forskningen samt insamlandet av gamla föremål. Han vill också fördjupa kontakten med stiftelsen för Aibolands museum. "Utan

stiftelsen kan vi inte överleva," säger Toomas. Han hoppas också på ett samarbete inom det pedagogiska området med kulturministeriet.

Ännu talar han inte svenska men planerar att starta sin utbildning på Svenska Folkhögskolan i Hapsal. Till sist vill han att jag skall framföra en önskan till alla läsare: "Vi tar gärna emot gamla föremål och bilder. Om ni har något i era ägor som ni är villiga att avstå ifrån, så tar vi gärna emot dem".

Med Ukna buss till Rickul/Nuckö

Karin Svensson f. Brunberg, Roslep Irjas

Min faster Elsa kom till Sverige i början av 1930-talet och gifte sig här. Hennes dotter Berit Larsson bor på en stor gård i Loftahammar vid Smålandskusten. Berit och hennes man Lennart har varit över ett par gånger till vår hembygd. Hon har berättat så mycket om hembygden för sina grannar och bekanta att de till slut sa att "nu får du ordna en resa för oss till Estland, så att vi själva får se hur det ser ut". Sagt och gjort. De närmaste grannarna Anders och Karin Kasselstrand, som driver turistbussföretaget Ukna buss, fick ordna de praktiska detaljerna med färja och övernattning i Estland. Tyvärr blev det bara en natt i Estland. Anders, som blev chaufför och reseledare, vet en hel del om Estland och dess historia och även om estlandssvenskarna. Jag lovade att ställa upp som guide ute i hembygden och berätta om det som jag kommer ihåg.

Resan startade fredagen efter Kristi Himmelfärdsdagen, den 21 maj. Vi var 40 personer som ville vara med, grannar och bekanta till Berit och Lennart från Småland och Norrköping. Färjeresan gick från Stockholm till Tallinn, där vi fick en guidad tur genom staden, och hade därefter möjlighet att själva strosa omkring i staden ett par timmar. Sedan gick bussfärden till Nucköhalvön, där vi stannade till vid Nuckö kyrka och i Birkas. Vi övernattade i Roosta stugby. Dagen därpå åkte vi först till Rosleps kyrkogård. Även de som inte har sina rötter i Estland blev berörda av att se kapellruinen och de gamla korsen med svenska namn. Sedan åkte vi till Roslep, där vi gick förbi min hemgård Irjasgården. Sedan åkte vi vidare till Derhamn, där vi snabbt tömde handlaren Rätseps varulager. Efter en sväng till Spithamn åkte vi till Hapsal. Det började bli ont om tid, så vi fick slopa sevärdheterna där för att hinna till Tallinn och färjan tillbaka.

Fastän vädret inte var det bästa tyckte alla att det hade varit en intressant resa och att den gav god PR för svenskbygden.

Under resan samlade man på sedvanligt sätt ihop pengar till guiden. Det blev 1 200 kr, som oavkortat skall gå till Rosleps kyrkogård.

På Rosleps kyrkogård.

Foto: Björn Larsson

Finns det någon som minns?

Anneli Wallin

Jag är dotterdotter till Maria Westerberg, dotter till Kristian Westerberg och Mare, född Stenberg, som bodde i skogvaktarstugan i Derhamn.

Förra gången jag skrev i Medlemsbladet (nr 4 2003) berättade jag om min mormor, vad hon mindes av sin uppväxt ute i Derhamn och som hon i sin tur berättade för mig. Men mindes hon rätt? I vår familj har vi efter mormor tavlor, som hennes bror Anton Westerberg målade. Han ville inte att hemlandet, deras uppväxt, familjen och alla minnen skulle glömmas bort. På en tavla finns stenen som mormor har pratat om, den som det gick att krypa in under. På tavlan är det Anton som sitter under den och gör upp eld, systern Matilda är på väg uppför backen och det är mormor som sitter med ryggen åt betraktaren. De minsta i familjen fick gå vall med djuren när de större måste arbeta eller gå i skola.

Anton Westerbergs tavla (detalj).

Mormor pratade också om "en sten stor som ett hus", som säkert är "Oamusa stain", den som Göte Brunberg skrev om i Medlemsbladet Nr 2 2004.

Nu undrar jag om någon mer kommer ihåg eller har hört sina föräldrar, mor/farföräldrar eller släktingar nämna något om den här stenen som det gick att krypa in under? Den bör ha legat i skogarna runt om Derhamn, kanske åt Roslep- eller Spithamnhållet. Jag vet inte riktigt hur långt mormor och hennes syskon kan ha gått vall. Eftersom Matilda var född 1892 och Anton 1897 måste motivet vara från ca 1910. Stenen kan ju ha blivit förstörd i kriget. Det är möjligt om den låg nära stranden, som ju var utsatt för bevakning och beskjutning.

Hör av er till mig eller med en artikel i Medlemsbladet!

Min postadress är Anneli Wallin, Indorvägen 64, 792 96 Våmhus, e-postadress wallin19@spray.se och telefon 0250-45768.

Minnesrika minnesdagar

Erling Lemberg

Jag vill börja med att tacka Nuckö kommun för ett väl genomfört program. Vi gamla Rickul/Nucköbor, som hade hörsammat inbjudan till att fira 60-årsminnet av vår flykt tillsammans, kände oss välkomna igen. Tyvärr var vi alltför få från Sverige som hade tagit vara på möjligheten.

Emellertid så startade det hela på kvällen den 24 juni på idrottsfältet bakom Birkas skola. Man hade samlat ihop till en jättebrasa, som kommundirektören Ülo Kalm tände på senare när det började mörkna.

Tiiu Tulvik, som höll i det hela, hälsade oss välkomna. Pürksi Kultuurmaja Naisansambel, som fritt översatt skulle betyda Birkas kulturhus damorkester, spelade och sjöng hela kvällen för oss. De ackompanjerade också Noarootsi Lasteaia Lapsed, en grupp härliga entusiastiska barn från Nuckö dagis som sjöng och dansade för oss, och Rahvatantsirühm Tuiam, en folkdansgrupp från Hapsal som bestod av lite äldre ungdomar.

Vädrets makter var snälla mot oss och himlen var blå tills brasan nästan brunnit ned. Då kom regnet och avslutade festligheterna med att skingra folket.

Nästa dag, som var berättardagen, blev en heldag i Birkas kultursal, som ligger i kommunalhuset. Det började med att Tiiu Tulvik berättade vad som skulle hända och Ülo Kalm hälsade oss välkomna. Här hade man anlitat Raul Targamaa, som på ett fint sätt översatte åt båda hållen.

Selma Viiland från Harga var först ut med sin berättelse om livet under sovjettiden och hur arbetet i kolchosen kunde gå till. En mycket levande och klargörande berättelse!

Sedan kom turen till Sture Koinberg. Han berättade om hur hans liv hade artat sig i Sverige. Hur han från trädgårdsmästare utvecklades till landskapsarkitekt och lärde sig att älska och vårda naturen.

Lunch åt vi gemensamt på Pürksi körts. Förbeställd seljankasoppa och bröd till alla gjorde att det gick smidigt och smakade bra.

Efter lunchen fortsatte berättandet slag i slag. Lemmi Tammesaar hade en lång och gripande berättelse om sitt liv med bl.a. åtta år i Sibirien som ung flicka. Lemmis berättelse har för övrigt gått som följetong i vårt medlemsblad.

Efter en kafferast med goda bullar och piroger kom det två berättare, som hade det gemensamt att de båda flyttat tillbaka till Estland efter en tid i Sverige, fast under helt olika betingelser.

Astrid Mitman från Enby berättade om hur hon först kom till Sverige som vi andra för 60 år sedan med sin familj. Pappan fann sig emellertid inte riktigt till rätta med livet i Sverige och familjen återvände därför ett år senare tillbaka till Estland. Kriget var ju

slut trodde man väl, men det visade sig att det inte var så för Estlands del. Familjen blev dock väl behandlad vid återkomsten. Astrid har arbetat inom kommunen – de sista 18 åren som kommundirektör innan hon efterträddes av Ülo Kalm. Hon talar fortfarande mycket god nuckösvenska men har inte längre så många att tala den med.

Den andra återflytten stod Ethel Westerberg-Eriksson från Norrby för. Ethel berättade hur hon återvänt till sin hemtrakt nu på lite äldre dar och hur hon stortrivs där mesta delen av året, såväl sommar som vinter.

En estnisk man från Kolanäs, som sa sig heta Peeter rätt och slätt, berättade om sitt liv, men han glädde sig också åt att så många Rickul/Nucköbor återvänt och skapat nytt liv i kommunen. Personligen fick jag här en frände, eftersom min pappa också härstammar från Kolanäs. Vi kom nämligen fram till att hans farfar och min farfar troligen var jobbkompisar på Lyckholms herrgård.

Allra sist kom en poetisk dam från Tallinn, Evi Tigane, som hade förälskat sig i Nuckö och hade skrivit ner sin förälskelse. Hon läste både poetiskt och vackert, men det var ju en helt omöjlig uppgift för stackars Raul att översätta poesi så rakt av.

För övrigt gjorde Raul ett jättefint jobb med att översätta hela dagen. Stort tack!

Tiiu Tulvik avslutade det hela och tackade alla deltagare. Sture Koinberg tackade på Hembygdsföreningens vägnar för alla berättelser och för det fina arrangemanget från kommunens sida.

Tyvärr hade jag inte möjlighet att närvara vid gudstjänsten nästa dag, men jag är säker på att den gamla fina Nuckö kyrka skänkte ro och frid åt många själar.

Astrid Mitman och Raul Targamaa.

Foto: Bengt Heyman

Midsommarmöte i Spithamn

Sven Borrman

Lördagen den 26 juni hade Spithamns byalag sitt midsommarmöte i Spithamn. 38 personer, både svenskar och ester var närvarande.

Ett lotteri hade ordnats, vinsterna hade skänkts av medlemmarna i byalaget. Behållningen av lotteriet skall gå till att frakta en roddbåt, som skänkts till byalaget av Arne Hallman, Bentas. Valentin Borman, Jakas, kommer att ansvara för båten som kan användas av alla bybor.

Två nya hus har färdigställts i byn sedan förra sommaren och två nya är på gång.

Nya hastighetsskyltar på 30 respektive 50 km har kommit på plats. Glädjande är att de flesta, tyvärr inte alla, försöker respektera den lägre hastigheten. Klagomål framfördes på den dåliga standard vägen mellan Bergsby och Spithamn har. Vägen har hög trafikfrekvens och byombudet i Spithamn, Juhan Ringberg, Matas, kommer att kontakta vägverket.

Byalaget har betalt iordningställandet av en ny gångväg mellan byvägen och stranden. Vägen ligger på Hendors mark och var tidigare under lång tid en traditionell förbindelselänk mellan byvägen och stranden. Avsikten med vägen är att ge allmänheten möjlighet att komma ner till stranden utan att gena över privat mark.

En sopcontainer har ställts upp i byn under tiden juni-augusti. Den är endast avsedd för byborna och betalas av dessa. Metallsrot kan läggas på en plats som Volle Maasing anordnat.

Enligt beslut av naturvårdsenheten Riigi Metskond så är det tillåtet att campa ute vid udden. Campingen som sådan är inte tillfredsställande ordnad än, det fattas uppsamling av sopor och avfall samt godtagbar toalett. Nedskräpningen är omfattande och avträden görs i skogen. Kommunen är informerad om detta och har lovat kontakta dem som har ansvaret.

Familjen Winnansson, Petors, har skänkt en traktor till byalaget. Den skall vara till nytta för hela byn. Transporten betalas av byalaget genom tidigare därför anordnat lotteri. Skötsel och handhavande av traktorn kommer att ombesörjas av Volle Maasing.

Vår nya ordförande Birgit Eldh, Larsos, berättade att Spithamn är vida känt av fågelskådare. Antal observerade fågelarter till mars 2004 är 206 stycken.

Husen i byn har under det gångna året klarat sig från inbrott. Polisen hade inbjudits till mötet för att informera men hade tyvärr inte tid. Vi hoppas att det är känt att Spithamn är väl bevakat och att larm finns.

En anslagstavla kommer att sättas upp i byn. En telefonlista med byinvånarnas telefonnummer har upprättats och delades ut.

Nästa spithammmöte äger rum i lokalen i Sollentuna måndagen den 11 oktober kl. 18.30.

Strandträffen

Susanne Westerman

Lördagen den 10 juli var det åter dags för den traditionella träffen på Ölbäckstranden. Att den var efterlängtd märktes då över 90 glada och förväntansfulla personer dök upp vid 13-tiden. Många hade dessförinnan oroat sig lite över vädret. Väderlekstjänsten hade nämligen utlovat ett omfattande regn över Estland under lördagen och vädret var det stora samtalsämnet dagarna före träffen. Lördag morgon och förmiddag började lite oroväckande med tunga moln och några lätta regnstänk, men så vid 11-tiden skingrade sig molnen och en klarblå himmel blev synlig.

I år deltog även Nuckö kommuns politiker och tjänstemän. Träffen inleddes med att kommundirektören Ülo Kalm hälsade alla välkomna och presenterade kommunfullmäktiges ordförande Vladimir Belovas, rådgivaren i mark- och utvecklingsfrågor Marika Meister, kommunsekreteraren Evi Öövel, byggnadsinspektören Kalev Sepp och privatskogsspecialisten Malle Järve. Vi fick därmed möjlighet att diskutera ett antal teman för Nuckö kommun: mark, skog, det sociala, byggnation och kommunens utveckling.

Ülo Kalm tände grillen och snart fick vi smaka goda korvar, bröd samt vin och lättare drycker som kommunen bjöd på. Folk satt glatt samtalande i små och stora grupper och lät sig väl smaka av den erbjudna förtäringen och egen medhavd matsäck.

Efter lunchen fick vi avnjuta ett mycket uppskattat inslag. Det var Gunvor Strömbom på dragspel, Raul Targamaa, likaså på dragspel, och Lennart Ygstedt på gitarr som nere vid strandbrynet, med det glittrande havet som bakgrund, sjöng och spelade för oss. Det var medryckande toner, bl.a. välkända Evert Taubemelodier och andra sommarsånger, som även lockade oss andra att nynna med. I "pausen" sjöng och spelade Raul några välkända estniska sånger.

Vattnet var inte riktigt uppvärmt ännu på grund av den kyliga inledningen av sommaren, men några tapp-ra personer passade i alla fall på att bada. Uppe på strandbanken försökte några sig på att kasta varpa, enligt uppgift med godkänt resultat.

Under sen eftermiddag var det dags att bryta upp, samtidigt som mörka moln började torna upp sig vid horisonten.

Det var det tredje året som denna träff hölls på Ölbäckstranden. Samtliga gånger har vi haft ett strålande väder. Att detta blivit väl känt är kanske förklaringen till att antalet besökare ökat för varje år.

Vi ser fram emot nästa års träff!

Glöm inte Informationsmötet den 9 oktober (se annonsen på sidan 4)!

Natura 2000 i Nuckö kommun

Göte Brunberg

Ett antal föreningsmedlemmar har under sommaren fått ett brev från Läänemaas miljötjänst (Läänemaa keskkonnateenistus) med anledning av att de har mark som ingår i ett av de naturskyddsområden, "Natura 2000-områden", som skall skapas i länet.

Natura 2000 är ett nätverk av värdefulla naturområden i de olika medlemsstaterna, som EU har skapat för att skydda natur, vilda djur och växter.

Natura 2000 baseras på två lagtexter: "Fågeldirektivet" och "Habitatdirektivet". Fågeldirektivet omfattar skydd och skötsel på lång sikt för samtliga vilda fågelarter samt för deras livsmiljöer. Habitatdirektivet är en komplettering till fågeldirektivet. Det avser utvalda växt- och djurarter samt olika naturtyper, vars naturliga utbredningsområde inom EU är litet eller har krympt avsevärt.

I samband med EU-inträdet har Estland angett vilka områden man anser skall bli Natura 2000-områden. De omfattar ca 16 % av Estlands yta. I första hand gäller det områden, som redan är klassade som naturskyddsområden, men även en del nya områden, som även omfattar privat mark. I Läänemaa vill man bilda 13 Natura 2000-områden med en sammanlagd yta av ca 210 000 ha.

Inom ett Natura 2000-område gäller begränsningar i det ekonomiska utnyttjandet av marken. Man får inte förstöra eller skada de boplatser eller växtplatser, för vilkas skydd området har bildats. Man får heller inte i väsentlig grad störa skyddsvärda arter eller bedriva verksamhet, som riskerar att försämra gynnsamma tillstånd för boplatser, växtplatser och skyddsvärda arter.

De Natura 2000-områden som i första hand berör privata markägare i Nuckö kommun är Nõva-Osmussaars och Veinameris skyddsområden. Det förra omfattar i stort sett hela kusten från Nõva fram till Tällnäsudden på Nucköhalvön samt Odensholm och vattnet mellan kusten och Odensholm. Resten av Nucköhalvöns kust med utanförliggande vatten tillhör Veinameris naturskyddsområde.

Dessutom är ett markområde i Rosta och två i Gambyn föreslagna som Natura 2000-områden, motiverat av att där häckar skyddsvärda rovfåglar.

Naturvårdsmyndigheten hävdar att det faktum att ett privat markstycke ingår i ett Natura 2000-område inte innebär några starka begränsningar i utnyttjandet av marken. Man lockar med att markskatten kommer att sänkas. I vissa fall kan det bli aktuellt att byta marken mot annan eller sälja den till staten. På vilket sätt markägarna skall kompenseras är planerat att lösas under det närmaste året genom förhandlingar.

Västra Kustens Skogsägare

Bo Stenholm

Årsmötet

Mötet, som hölls den 30/7 i Wiedemannigymnasiet i Hapsal, leddes som vanligt av Sven Salin och Ingegerd Lindström var sekreterare. Denna gång deltog 18 personer. Vi har låtit föreningens jurist gå igenom stadgarna och anpassat dem till de lagar och bestämmelser som gäller i Estland. De nya stadgarna antogs av mötet. Bl.a. gör vi en klar åtskillnad mellan styrelsen och den verkställande ledningen. Föreningens chef eller "tegevjuht", som leder den dagliga verksamheten, får t.ex. inte sitta i föreningens styrelse.

Till styrelsemedlemmar valdes Kent Blomberg, Axel Friberg, Ülo Kalm, Kent Mihlberg, Bo Stenholm och Ants Varblane. Till revisorer valdes Lars Alexandersson och Krister Engman.

Ny ledare

Föreningens nuvarande ledare Ants Varblane har under det gångna året fått allt mer att göra hos privat-skogsägarförbundet i Tallinn, och har blivit chef för denna verksamhet. Detta betyder att han inte har tillräckligt med tid att leda Västra Kustens Skogsägare, och att han önskar lämna sin uppgift som daglig ledare för föreningen. Styrelsen inledde därför en rekryteringsprocess under senvåren och har haft kontakter med några tänkbara kandidater.

Detta har nu resulterat i att styrelsen skrivit ett managementkontrakt med Toomas Timmerman från Klottorp i Nuckö. Toomas har skoglig utbildning och har under större delen av sitt liv arbetat i skogsförvaltningen, som tidigare ansvarade för skogarna i Nuckö kommun, och även längre österut i Vippal och Korkis. Toomas känner alltså området mycket väl. Han är även av estlandssvenskt ursprung och har baskunskaper i svenska. Just nu arbetar Toomas i ett svenskt företag som har etablerat sig i Nuckö kommun och som framförallt arbetar med skogsplantering i Sverige.

Vi har därför bestämt att Toomas formellt börjar den 20/10 2004, och att han då reser till Sverige för att genomgå en kort utbildning och praktik i ett svenskt s.k. skogsbruksområde.

Vår skogsexpert Rune Gårdh leder Toomas utbildning tillsammans med Axel Friberg, Kent Mihlberg och Bengt Brunberg. Avsikten är att vår skogsförening på sikt ska nå samma standard som i Sverige, när det gäller organisation och nivån på medlemsservicen.

Glöm inte att skicka in nya avverkningsuppdrag!

Vill du bli medlem? Kontakta mig för blanketter och information på telefon +372-56 22 38 70 eller (mobil) 070-288 04 85, e-post bo.g.stenholm@telia.com

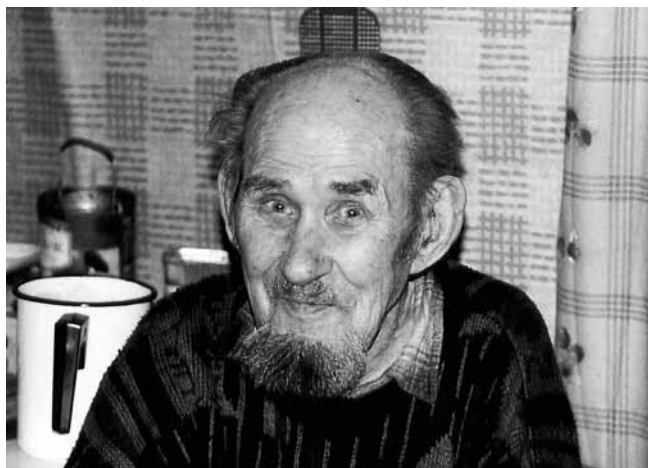
Alfred Adelman, "Den siste mohikanen" i Rickul

Ingegerd Lindström

Alfred Adelman, eller som någon döpte honom till för några år sedan, "Den siste mohikanen", är en av de få nu levande estlandssvenskarna i Rickul som överlevde och kom tillbaka från kriget. Han blev kvar i Estland under hela ockupationen och lever idag sitt liv i Höbring på gården Oamusa.

Alfred föddes den 30 december 1914 på gården Matsas i Rosta by, och fyller alltså snart 90 år. Han var nummer tre av 10 syskon. De var fem bröder och fem systrar. Egentligen var de 12 syskon, men två dog i tidig ålder. Fadern var jordbrukare.

När ryssarna tog över Estland 1940 var Alfred 26 år och i farozonen för att bli mobiliserad. 1941 bestämde ryssarna att alla hästar skulle mobiliseras och de beställde fram alla hästar i området för att de skulle skickas ut till kriget. Många rickulbor struntade i att lämna in sina hästar, eftersom det var mitt i vårsådden, men en del vågade inte trotsa ordern och en del tvingades till det. Därför var det också nödvändigt att man fick några män som transporterade hästarna till Ryssland, som var slutdestinationen för dem. Hästarna behövdes i kriget. Så blev det så att Alfred tvångsmobiliserades och den 22 juni 1941 fick han rycka in i den ryska armén som hästskötare. Han följde med hästarna runt i Estland och till sist lämnade han dem på stationen i Kerro, nära den lettiska gränsen, varifrån de skulle transporteras till Ryssland. När Alfred kom tillbaka till Hapsal fanns det fler hästar där som skulle transporteras vidare. Med ett löfte om att slippa delta ytterligare i kriget antog Alfred utmaningen att åter följa med hästarna på tåget till nya krigsskådeplatser. På dessa resor hade han sällskap av en annan estlandssvensk, Andreas Brunberg från Milbackgården i Roslep. När de avlämnat hästarna reste de tillbaka till Tallinn. Där fick de höra att tyskarna hade sprängt bron över till Ryssland vid Narva och de beslöt sig för att åka dit för att se om det var sant. Flera andra ester och estlandssvenskar, som de fick kontakt med, varnade dem för att resa tillbaka mot Narva.

Alfred Adelman våren 2004.

Foto: Ingegerd Lindström

Deras ungdomliga nyfikenhet och kanske dumdristighet fick dem att bortse från alla varningar och de medverkade vid en ny transport av hästar som skulle in i Ryssland. När de väl kom till Narva fick de se att bron inte alls var sprängd. De blev tvungna att fortsätta över den och in i Ryssland med sina hästar. Det tyska flyget började bomba tåget från luften och flera av hästarna dog. Alfred och hans kamrat kopplade av sista vagnen på tåget, där de flesta hästarna som dött varit, och åkte sedan vidare.

Efter att ha avlämnat hästarna vid en ny station trodde Alfred att de skulle få åka hem igen så som de var lovade. Men detta löfte var lika tomt som deras magar. De blev, tillsammans med många ester, mobiliserade i den ryska armén. Under den första tiden fick de göra militära övningar och drillades för krig. Kriget pågick för fullt och tyskarna fanns redan i Ryssland. Efter ett tag deserterade nästan hela den estniska hären och gick över till tyskarna. Efter detta litade inte ryssarna på de få kvarvarande i den estniska bataljonen, där bland annat Alfred och Andreas ingick. Detta gjorde att de skickades till en arbetsbataljon. Som första projekt fick de bygga ett flygfält. Nästa anhalt blev Dinafloden, som rinner ut i Vita havet, där de fick bygga broar och en hamnkanal. Efter detta blev de skickade vidare till Archangelsk. Under resan dit dog Andreas Brunberg av svält, eller rättare sagt av de följsjukdomar som kom av svälten. Med den mat-hållning man hade var det kanske mer överraskande att många trots allt klarade sig.

I Archangelsk blev de också satta att arbeta. Detta skedde på vintern 1942. Det var kallt ute, en morgon var det minus 52 grader. När Alfred berättar om den tiden blir han alldeles tårögd och har svårt att hålla rösten stadig. Jag anar att förhållandena var så svåra att det än idag är svårt för honom att tänka på det. Han fortsätter med att berätta att de ibland fick gå nattsift också, men ofta stod de då vid elden för att kunna hålla sig varma. Det gick inte att göra något arbete i den kylan. Det var också ont om mat, de fick sig tilldelat cirka 400 gram bröd per dag. Brödet smakade just inget och inte heller mättade det. De var uthungrade och trötta och kylan krävde mycket energi som de inte hade. En gång om dagen fick de en soppa, mjölsoppa, som egentligen bara var varmt vatten med lite mjöl i. Inget för en hårt arbetade man i den kylan.

Riktig tobak fanns naturligtvis inte att få tag i och man använde tobaksplantans skaft för att mala ner och

rulla in i blad och röka. Man kallade dessa cigaretter för "mahorka".

"De smakade inget vidare", säger Alfred med en rysning. "Den riktiga tobaken tog höjdarna själva, vi fick hålla till godo med mahorkan."

Under tiden i Archangelsk bodde de trots allt i hus som kunde värmas upp något så när. En del av man- narna som inte var arbetsföra, eller inte hade några egna skor att sätta på sig, fick vara hemma på dagarna och elda och hålla huset varmt. Under den här tiden var det många som fick tyfus men Alfred klarade sig från det.

Efter att ha varit i Archangelsk väntade ett rent helvete på den estniska bataljonen, slaget vid Velikije Luki.

När jag frågar Alfred om hans värsta minne från kriget säger han utan att tveka:

"Slaget vid Velikije Luki. Det var hemskt, många män dog där och själv blev jag skadad av en kula i benet".

Han hamnade på sjukhus och trots att sjukhuset var civilt var det överfullt av sårade från kriget. Efter sjukhustiden blev han skickad till Sibirien ett tag för rehabilitering innan han åter skickades tillbaka till kriget i Velikije Luki.

Han berättar några minnen därifrån:

"En dag var jag och en soldat till beordrade att närma oss ett hus. Vi hade fått order om att när vi närmade oss hus med folk i skulle vi ropa – 'vän eller fiende, är ni vårt folk?' Så gjorde vi också denna gång. Min medsoldat stack upp huvudet i fönstret och ropade – 'vän eller fiende' – och då small det. Jag stod tryckt mot väggen och såg hans huvud sprängas i bitar och jag rusade runt hörnet för att gömma mig. Då sprang jag rakt på en tysk som satt gömd i en cement- ring. Han siktade på mig med sitt gevär men jag hann först. Han försvann ner i ringen."

Här kommer tårarna igen och jag vill inte pressa honom mer. Efter en stunds eftertanke berättar han ett annat minne från Velikije Luki.

"En gång blev jag inlagd i ett hus där det visade sig att hela övervåningen var full av tyskar. Det brann i mellanväggarna i huset och där var tyskarna på ena sidan och branden på den andra. Inga bra alternativ att välja mellan. En soldat försökte ta sig rakt genom väggen men blev skjuten i armen. Då kom tyskarna ner från övervåningen och det visade sig att de inte hade någon ammunition kvar utan de hotade oss med bajonetter. Många sårades av dessa bajonetter men jag klarade mig."

Här småskrattar Alfred och ruskar på huvudet.

"Det var ju dumt att springa omkring med dessa bajonetter, men krig är ju dumt!"

Det var många hårda strider i Velikije Luki. Det var flera estlandssvenskar med i slaget och merparten av dem dog där. Som tack för att han deltagit i slaget

fick Alfred en medalj av ryssarna, vilket alla som sårats där fick.

1943 mobiliserades de estniska bataljonerna som fanns kvar i Ryssland. Det var två bataljoner och den ena kom till Kamarslov och den andra, som Alfred var i, kom till en annan plats i Ryssland, vilken han inte idag kan komma ihåg namnet på. Senare under 1943 kom de tillbaka till Estland. Alfred hamnade på Ösel. Under slaget på Ösel var Alfred i Kurresaar. Från Kurresaar blev han kallad ut till ett ställe där man tog emot mat från fastlandet och delade ut den till de stridande soldaterna. Där fick han gå vakt och arbeta i ladorna med att lasta av den mat som kom och även hämta mat. När slaget om Ösel var över hamnade Alfred först i Tallinn men blev snart skickad till Kurland. Där deltog han i nya strider men klarade sig även denna gång utan att skadas. I Kurland var det hårda strider, men även här avgick ryssarna med segern och tyskarna gav sig i maj 1944.

På våren 1944 slutade kriget i Estland. Ryssarna hade segrat och Alfred och hans bataljon fick gå till fots från Kurland till Klooga, en sträcka på cirka 100 kilometer. Där fick de stanna till december 1944 och den 28 december, två dagar före sin trettionde födelsedag, blev Alfred fri att åka hem igen. Han fick åka tåg från Klooga till Hapsal och därifrån tog han sig hem till sitt barndomshem i Rosta. När han kom hem fanns det nästan inga estlandssvenskar kvar i byarna i Rickul. Alla hade flytt utom Sven Tennisberg och

Alfred med hustru Leida och dottern Hilma.

dennes syster och faster. Alfred hade hört rykten när han var på Ösel om att estlandssvenskarna hade fått resa till Sverige och att en del hade flytt, så det kom inte helt som en överraskning. Men han visste inte vart hans syskon hade tagit vägen, han hade inga adresser eller någon möjlighet att kontakta dem. Inte förrän i slutet av 1960-talet kunde syskonen komma över till Estland för att träffa Alfred. De fick inte tillåtelse att resa ut till Rickul men Alfred fick resa in till Tallinn där de kunde träffas.

Nu bodde rysk-estniska familjer i nästan alla hus där det tidigare bott estlandssvenskar. Även i Alfreds barndomshem bodde en rysk-estnisk familj men de flyttade till Norrby när Alfred återvände. Där bodde han ensam i en vinter med två kor och fem får. Djuren hade han fått tillbaka när han kom hem. På våren sökte han efter hö till djuren och träffade då en familj som bodde i Söderby. Familjen hade hö och dessutom en dotter, Leida, och för att göra en lång historia kort fick Alfred både hö och en fru.

Alfred och Leida flyttade in i den tomma granngården Järve, där familjen Granback bott. Där bodde de en tid. De fick sin dotter Hilma där. När kolchoserna bildades vägrade Alfred att arbeta där och fick istället arbeta på vägen.

I trakten fanns en skogvaktare som blev straffad och fråntagen sitt arbete för att han inte kraftfullt nog ingripit när det kom fram att skogsbröderna gömt sig i den skog som han var satt att vakta. Han fick också bära skulden för att en rysk indrivare blev mördad i "hans" skog av tre vallpojkar. När skogvaktaren fick sluta fick Alfred hans tjänst. I 27 år var han skogvaktare och familjen bodde då i skogvaktarbostaden i Stenkull.

Tiden under sovjetunionens styre var en hård tid. Gränserna var stängda och man fick inte röra sig fritt i

Alfred som skogvaktare.

Alfreds hus på Oamusa i Höbring.

området. Det var inte tillåtet att gå ner till stranden och man var alltid tvungen att bära sitt pass med sig. Utan pass vid en kontroll blev man intagen för förhör. En gång när dottern kontrollerades när hon kom hem från skolan visade det sig att hennes pass gått ut och hon fick då betala böter för detta. Under Stalins tid var det hård kontroll men efter hans död luckrades det upp mer och mer.

Alfred och Leida skildes 1967 och Alfred flyttade till huset i Höbring där han bor än idag. Han drabbades av en hjärnblödning 1962 men fortsatte ändå att arbeta ända fram till pensionen. Idag har Alfred svårt att röra sig. För det mesta ligger han i sängen och tittar på TV eller lyssnar på radion. Även om kroppen är trött och sliten efter ett hårt liv är intellektet klart och hans humor finns kvar trots allt han har gått igenom. Med glimten i ögat svarar han på min fråga om det är bättre idag än under den sovjetiska tiden.

"Det var bättre förr. Då fick jag gå före i köerna och pensionen räckte till mycket mer än idag. Jag var ju veteran från kriget. Och vodkan kostade bara fyra och tjugofem!"

Men tänk, jag tror inte alls på honom när han säger detta. För bakom orden finns en glimt i ögat som säger att han driver med mig. Alfred Adelman njuter av att återigen få träffa återvändande estlandssvenskar och få höra svenska talas igen. Sitt eget svenska språk har han vårdat och bevarat under hela denna tid genom att illegalt lyssna på svenska sändningar på radion. Han är en man med många rävar bakom öronen och jag är mycket glad över att jag har fått möjlighet att lära känna honom under de senaste 12 åren.

Medlem nr 900

Medlemsutvecklingen har fortsatt varit god och föreningen har nu över 930 medlemmar.

Medlem nr 900 blev Ingrid Wassberg med härstamning från Vippal. Hon får gratis medlemsavgift 2005.

Guldstrand, guldstrand!

Eva Heyman

År 1930 blev den unge svenske prästen Sven Danell tillfrågad av ärkebiskopen Nathan Söderblom om han kunde tänka sig att tjänstgöra i Estlands svenskbygd. Genom sin farbror, språkforskaren Gideon Danell, och sin äldre bror Nils, som var rektor vid Birkas folkhögskola, hade Sven Danell fått ett intresse för estlandssvenskarna. Han tackade därför ja till uppdraget och sändes, endast 27 år gammal, att verka som hjälppräst i Nuckö pastorat. Detta omfattade kommunerna Rickul, Sutlep och Pasklep. I Rickul predikade Danell i Rosleps kapell, men i prästuppdraget ingick även att Odensholm skulle få besök en gång i månaden. Även byarna Vippal och Korkis i Kors socken skulle få regelbundna besök. År 1933 blev han kyrkoherde i församlingen och verkade som sådan fram till 1937, då han av de estniska myndigheterna tvingades att lämna tjänsten och återvända till Sverige.

I sin bok "Guldstrand" berättar Sven Danell om sitt arbete och sina upplevelser i svenskbygden med mycket kärleksfulla ord. Titeln på boken har han dels valt med tanke på solnedgångarna vid stranden i Roslep, men även för att det fanns så mycket guld i människornas sätt att leva – trots fattigdomen.

Eftersom Danell huvudsakligen skulle predika i Rosleps kapell och verka i den kringliggande helt svensktalande trakten, valde han att bo i den närliggande byn Bergsby.

Någon bostad var inte ordnad i förväg åt Danell. Efter båttransport från Hapsal till Österby brygga och hästskjuts till Bergsby i Rickul fick han själv höra sig för i gårdarna. Han fick nej på flera ställen, eftersom man inte ansåg sig kunna erbjuda husrum och förplägnad som passade en "tiskan man" (tysk = herremän). Slutligen, när han kommit till utkanten av Bergsby, fick han ett eget rum i den nybyggda Hinosgården hos Anders och Tio Klingberg. Även Tio var rädd för att maten skulle vara för enkel, men Danell bedyrade att han skulle hålla tillgodo med vad huset förmådde.

Danell beundrade resen Anders för hans mångsidighet och uthållighet som bl.a. jordbrukare och snickare och för hans språkkunskaper.

Vid Rosleps kapells 100-årsjubileum 1935, med deltagande av bl.a. biskopen Rahamägi med sällskap, kom språkkunskaperna väl till pass. Danell skriver i sin bok: "Med biskopen talade Anders estniska, som sig borde, och med biskopinnan tyska, som var hennes modersmål och dessutom behövde användas av hän-syn till ett par närvarande rikssvenskar. Biskopens chaufför, som var ryss, talade med Anders på ryska, och i nästa ögonblick kunde värden vara inbegripen i rikssvensk konversation med gästerna från Sverige."

Danell bodde hos familjen Klingberg av och till ända till 1933, då han som kyrkoherde efterträdde Eugen Tannenbaum och flyttade in i Nuckö prästgård.

Danell blev till en början betraktad med misstänksamma ögon av de djupt religiösa estlandssvenskarna. Hans pipskäg gav honom ett ryskt utseende och att han rökte pipa förhöjde inte intrycket. Att han införskaffade en fotboll och lärde pojkarna reglerna för spelet, vilket även förekom på söndagarna, sågs

inte med blida ögon av de religiösa. Danell skriver: "Mitt tilltag blev mycket hårt bedömt av de ledande männen bland de fromma, och en av dem sade: 'Nu fattas bara ett bra rep'. Meningen var, att jag borde hängas, men någon allvarlig avsikt att utföra saken var givetvis aldrig å bane."

Danell berättar också i sin bok hur svårt han den första tiden hade att komma in i hemmen. "Gick man på husbesök, upprepades i de flesta fall samma förlopp: först en trummande galopp av bara barnafötter bort från tunet mellan husen, så snart man närmade sig, så spejande småhuvuden i ljudlös tittutlek bakom de grå laxknutarna... Knackade man på dörren, hörde man att fruntimmerna rörde sig i rådlös förfäran därinnanför. Men något 'Stig in!' kom mestadels inte."

Dop och vigslar utfördes av kyrkoherden på den söndag i månaden som han predikade i Rosleps kapell. Inte heller begravingar krävde närvaro av präst. De utfördes av sex griftemän, och när kyrkoherden nästa gång besökte Roslep, vigde han graven.

Danell hörde talas om att en kvinna i Bergsby dött, men ännu inte blivit jordad. Han skriver: "Här var nu ett tillfälle att försöka få vara med om en begraving, och jag begav mig till sorgehuset och frågade den efterlevande maken, när begravingen skulle ske och om han hade något emot att jag kom med och talade om Guds ord. På den första frågan fick jag besked, och på den andra svarade den gamle: 'Nå, om du vill koma, såss må tu koma, å vill tu ent, såss tarvas hä ent (Ja, om du vill komma, så kan du komma, och vill du inte, så behövs det inte)'. Det var tydligt att han helst ville ha begravingen förrättad utan prästen, men jag kom och blev inte ovänligt bemött."

Den huvudsakliga arbetsuppgiften för den nye prästen blev den första tiden att predika. Danell skriver om sin första predikan i Rosleps kapell en augustisöndag 1930:

"Folk hade samlats timal i förväg, ty det var ett fåtal som ägde klocka, och man tog sig god tid för säkerhets skull. Kanske sågos ännu några komma "loupand" (gående), som det hette, och man fäste sig särskilt vid gamlingarnas raska gång, som väl gjorde skäl för beteckningen "löpa". Korpulens var en så gott som okänd företeelse, och de ynglingalikt slanka gubbarna

gingo ofta så raskt att det långa skägget fläktade av farten. Södra långsidans dörr stod på vid gavel – för mig en symbol av den dörr till en ny verksamhet, som nyss öppnats. Ljudet av en sång hade just förtonat. Under den långa väntan hade man tydligen sjungit för att förkorta tiden och bereda sig till gudstjänsten. Och nu bars en ny sång ut genom den öppna dörren och ner över kyrkbacken med dess dallergräs och dirrande blåklockor, ett mäktigt orgelbrus av klingande, litet gälla sopraner och härliga mjuka basar: 'Jag vet en port som öppen står'....

Oftast var det 100-200 närvarande vid gudstjänsten i Rosleps kapell, men vid högtider kunde upp till 700 personer ha samlats. En juldag hörde Danell en kvinna kommentera morgonens julotta: 'I dag var det inte så mycket folk i ottan. Jag nådde ner till golvet med fötterna flera gånger'."

Det var inte bara kyrkan som samlade de religiösa. Frikyrkorörelsen hade ett starkt fäste bland etlands-

svenskarna eftersom predikanter sänts från Sverige redan från slutet av 1800-talet att missionera i området. I stora och medelstora byar byggdes bönehus och medel till underhållet av dessa erhöles genom årligen återkommande auktioner.

Svenska Missionsförbundet och pingströrelsen hade under 30-talet fast anställda predikanter i socknen, vilket kan förklara att man inte hade så stort behov av tillgång till präst. Störst motstånd kände Danell från pingströrelsen, som "var ofördragsam, inte bara mot kyrkan, utan mot övriga frireligiösa samfund... Att där försöka knyta någon kontakt hade varit fullständigt meningslöst."

Arbetsuppgifterna utökades med tiden för den nya prästen. Under vintern 1930 – 1931 började han även sin första konfirmationsundervisning med 56 "lärbarn", 28 pojkar och 28 flickor, i Bergsby. Tidigare skedde all konfirmationsundervisning i Hosby några sommarveckor. Lärbarnen bodde då i lärstugan bred-

Flickorna i Sven Danells första konfirmationsklass i Bergsby 1931

Övre raden från vänster: Melita Westerbusch (Bergsby Almas), Leontine Linneberg (Roslep Hansas), Elvine Stahl (Rosta Tomas), Ida Luks (Lucks Matsas), Martha Luks (Haversved Henders), Signe Heldring (Höbring Jakas), Johanna Jakobsson (Ölbäck Jakobssons), Rebecka Sandsten (Bergsby Lill Pet), Aline Heyman (Ölbäck Nibons).

Mellersta raden: Elsa Brunberg (Roslep Irjas), Sofia Westerbom (Roslep Jurens), Helene Talberg (Höbring Långbacks), Melita Fagerlund (Bergsby Sävors), Elfride Åkerblad (Bergsby Marks), Elisabeth Ahlberg (Rickul Anders), Rosine Borrman (Spithamn Martens), Rosine Dyrberg (Bergsby Larsas), Hilda Tennisberg (Höbring Jurens), Elfride Tegelberg (Höbring Källskog).

Undre raden: Terese Mihlberg (Bergsby Henders), Maria (Maja) Schönberg (Bergsby Bibra), Aline Hamberg (Roslep Lillgors), Sven Danell, Olga Hamberg (Roslep Erkos), Aline Westerby (Roslep Mickas), Sonja Mardi (Roslep Irmans), Regina Westerberg (Haversved Karjas), Olga Heyman (Roslep Brus), Sigrid Hamberg (Roslep Erkos).

vid prästgården och stod själva för maten. I Bergsby läste Danell "varje gång först en timme med flickorna, så en med alla 56 tillsammans och till sist med pojkarna ensamma. Detta var nödvändigt bl.a. därför att det visat sig mindre lämpligt att skicka hem pojkar och flickor samtidigt om kvällarna – många av konfirmanderna voro 18 år."

Min mor, Aline Hamberg, Roslep Lillgors Kristjan, och en faster till mig, Elsa Brunberg, Roslep Irjas, var med i den grupp som konfirmerades våren 1931 (se foto). Det var roligt att se med vilken glädje Danell återsåg några av sina första konfirmander när han bevistade SOV:s hembygdsdag på Björknäs 1973.

Danell anlätades sedermera även till att viga brudpar. Det var han som 1934 vigde min faster Sofia Brunberg med Johannes Heyman från Roslep Dapp. Vad jag fått mig berättat kommenterade min gudfruktiga farmor Eva, chockerad över att prästen på bröllopsfesten deltog i ringlekar med småflickorna, med

orden "Gesus Kristus, nae, nae!" (Jesus Kristus, nej, nej!).

År 1935 förlovade och gifte sig Sven Danell med en svensk flicka, Miriam, som han fått kontakt med när hon tillfälligt arbetade på Ormsö sommaren 1935. Vigseln ägde rum i Sverige och det är rörande att i "Guldstrand" läsa om det mottagande brudparet fick när de återvände till estlandssvenskarna och prästgården i Hosby.

Miriam Danell medverkade till att församlingsarbetet fick ny fart. En kör och en syförening började samlas i prästgården, en söndagsskola startades i Gutånäs. För att samla ungdomen öppnades en läsestuga med bl.a. tillgång till rikssvenska tidningar.

Den nya prästfrun bringade också viss nyordning i prästgården, vilket hjälpprästen Dunkelmann, som tidigare varit präst i Korkis, inte helt samtyckte till. Bl.a. tilläts han inte längre transportera sin leriga cykel genom prästgården till sitt rum. Danell träffade

Pojkarna i Sven Danells första konfirmanterklass i Bergsby 1931

Övre raden från vänster: Axel Heyman (Ölbäck Nibons), Valdemar Treiberg (Ölbäck Kro), Fridolf Heldring (Luck's Stråns), Axel Treiberg (Ölbäck Skumåkars), Alfred Adelman (Rosta Matsas), Axel Engman (Rosta Graisas), Nikolai Hamberg (Roslep Lillgors), Edvin Åkerblad (Roslep Smeens).

Mellersta raden: Joel Besterman (Höbring Grais), Valdemar Borrmann (Spithamn Jakas), Oskar Brunberg (Roslep Ensko), Viljam Brus (Odenholm Brus), Hjalmar Hallman (Spithamn Bentas), Valdemar Österman (Spithamn Esmars Johannes), Robert Westerberg (Haversved Karjas), Axel Åkerman (Spithamn Sevres), Axel Hallman (Spithamn Mats Mathias), August Treiberg (Norrby Kutsan).

Undre raden: Hjalmar Blomberg (Roslep Blombergs), Ivar Mardi (Roslep Ihrmans), Emil Westerblom (Odenholm Nigors), Julius Westerman (Norrby Anders), Sven Danell, Edvin Brunberg (Roslep Bista), Valdemar Brunberg (Roslep Bistaback), Alexander Dans (Ölbäck Vävars), Edvin Vesterholm (Roslep Teves).

prästen Dunkelmann många gånger under sina predikoturer till Korkis. Det finns många dråpliga episoder om den excentriske pastorn i boken.

Eftersom det var stora avstånd till de olika kyrkorna och kapellen som Danell skulle besöka, var färden många gånger strapatsfylld, vare sig det var fråga om cykel, båt eller med häst. Efter att ha blivit biten av en hund cyklade Danell alltid med storstövlar på. På vintern var häst och släde enda möjligheten, både till lands och över isen till Hapsal. Danell var nämligen även lärare vid det Svenska gymnasiet i Hapsal, där han undervisade i svenska och kristendom.

Danell berättar i sin bok om en mycket dramatisk slädfärd med sin hustru till Korkis i februari 1936. Resan dit gick utan problem. Hemfärden ville man förkorta en timme genom att ta en genväg över en stor mosse. Han måste då följa ett smalt spår som sommarduggits med lie genom vassen. Efter en bit på väg blockerades spåret av ett hölass, vilket Danells häst Dixi ryggade åt sidan för. Isen brast och hästen hamnade i vattnet. Danell skriver: "Dixi arbetade frenetiskt För varje gång hon fick upp frambenen på isen, brast den på nytt snart var nosen sönderslagen och isen blodig vida omkring." Tre personer från en närliggande bondgård kom lyckligtvis till undsättning och efter ca en timmes kamp lyckades man få upp den utmattade och stelfrusna Dixi.

I juli 1937 tvingades Danell lämna sin kyrkoherdetjänst och återvända till Sverige eftersom Inrikesministeriet hade dragit in arbetstillståndet för honom och även för övriga utländska präster.

Sockenborna hjälpte till vid flytten och det samlades fler vagnar än vad som behövdes. Den gamle värkbrutne trotjänaren Söderholms vagn blev utan lass. Trots försäkran att inget mer fanns att hämta gick han in i huset för själv se efter. "Hans lilla rynkiga ansikte lyste av fröjd när han kom ut igen i triumf,

Sven Danell (till höger) vid Hembygdsgagen 1973.
Foto ur Kustbon 1981:1

bärande lillans badbalja av plåt i famnen. Den kom så ombord på hans lilla vagn."

Sven Danell avslutar boken med orden:

"Det var år på det fattiga Estlands fattigaste strand. Ändå hade västersolen inte ljugit, när den ibland hade trollat fram en guldstrimma i strandbrynet. Det fanns guld där i byarna, om än inte av det slag som glimmar för ögat. Där fanns den skimrande rikedom av ett fredligt samspel mellan olika nationers kynnen. Där fanns hängivenhet för idéer. Där levdes av många ett liv, värt att kallas liv. Och där fanns, mitt ibland åtskilligt av skrymteriets kattguld, det sanna livet i Ordet som är av evighet. Skall den stranden någonsin mer stå vänligt, välkomnande öppen? Och om ej här på jorden, männe under den nya himmel, på den nya jord, där rättfärdighet bor?

Guldstrand, guldstrand!
När når min lilla båt land?"

Sven Danell föddes i Uppsala den 25 november 1903 som son till Hjalmar Danell, sedermera biskop i Skara, och hans hustru Maria, född Beckman. Han tog teologie kandidatexamen 1928 och prästvigdes samma år i Skara domkyrka. Under åren 1930-37 var han präst i Nuckö. Efter återkomsten till Sverige var han 1941-43 föreståndare för Ersta diakonissanstalt i Stockholm. Han var senare hovpredikant och kyrkoherde i Västra Tunhem innan han 1955 utnämndes till biskop i Skara, från vilken tjänst han pensionerades 1969. Sven Danell avled den 18 januari 1981.

Guldstrand har tryckts i flera upplagor, varav den senaste (den fjärde) kom ut 1979. Boken är sedan länge slutsåld i handeln. Med tanke på att en ny generation Rickul/Nucköbor har tillkommit sedan boken senast gavs ut, borde det finnas ett intresse för en nyutgåva. Kulturkommittén undersöker om det är möjligt för Hembygdsföreningen att ge ut boken. Mer information kommer i nästa nummer av Medlemsbladet.

Ny bok om flykten till Sverige

Carl Göran Andræ, professor emeritus i historia vid Uppsala universitet, ger i sin nyutkomna bok "Sverige och den stora flykten från Estland 1943-44" en beskrivning av det förlopp, som ledde till att sammanlagt ca 30 000 ester och estlandssvenskar kom till Sverige under andra världskrigets sista år. Andræ har i sin forskning haft tillgång till hittills hemligstämplad information i UD:s och Säpos arkiv och har därigenom kunnat få en god inblick i det politisk/militära spelet bakom kulisserna.

Boken finns att köpa i Akademibokhandeln och kostar 210 kr.

Information från Estlandssvenskarnas kulturförening SOV

Sven Salin, ordförande

Kära medlemmar i Rickul/Nuckö Hembygdsförening!
Nu närmar sig sommaren sitt slut – en sommar som vi väl inte kommer att minnas som den soligaste och varmaste. När jag skriver detta (i början av augusti) har emellertid solen och värmen kommit, och när Du läser detta, kanske Du ändå kan säga, att det var en bra sommar trots allt. Det har i varje fall varit en händelserik sommar för oss estlandssvenskar under vårt minnesår – 60 år i Sverige. Vi har då också firat vår hembygdsdag på Nordiska Museet – ännu en milstolpe i estlandssvenskarnas historia.

Jag tar i denna information upp tre frågor som kan vara av intresse även för er i Rickul/Nuckö Hembygdsförening, nämligen Runöresan, Aibolands Museum och SOV i Estland.

Runö-resan

SOV:s resa till Pärnu, Runö och Ösel blev mycket lyckad. Vi som var med kommer alltid att minnas vandringarna på Runö, den fina naturen, den sjungande sanden, de gamla gårdarna men kanske framför allt de båda kyrkorna sida vid sida. Där fick vi uppleva underbar musik och en fin gudstjänst tack vare duktiga medresenärer. Tack Monica Ahlström, Leif Strömfelt och alla andra för en mycket fin resa.

En besvikelse var det att se Korsgården. Ett visst restaureringsarbete har påbörjats, men tyvärr har man ännu inte åtgärdat det allra väsentligaste – ett nytt tak som håller tätt. Det är en angelägenhet inte bara för runöborna utan för alla estlandssvenskar att denna gamla gård kan bevaras för eftervärlden. Donationer och bidrag av olika slag är mycket välkomna. Vi får fundera på om vi kan ordna en särskild insamling till Korsgården men också söka bidrag från fonder och institutioner av olika slag. Vi i SOV:s styrelse är tack-samma för alla idéer och förslag.

Aibolands Museum

Aibolands Museum har i sommar fått en ny direktör efter Alar Schönberg, Toomas Sula, som närmast kommer från Estlands Jordbruksmuseum utanför Tartu. Han presenteras närmare i Ingegerd Lindströms artikel i detta blad. I sommar invigdes på museet, med bidrag bl.a. från Svenska Ambassaden, en utställning om flykten och flytten från Estland för 60 år sedan och mottagandet i Sverige. På så sätt medverkar även museet i firandet av vårt 60-årsjubileum.

SOV i Estland

Den kanske allra viktigaste händelsen under sommaren var, att man nu kunde hålla ett konstituerande möte för att återupprätta SOV i Estland. Mötet, som hade förberetts under ca ett år av en planeringsgrupp bestående av bl.a. Patrik Göransson, Alar Schönberg

och Ants Varblane, hölls på Aibolands Museum, och ett 40-tal personer från olika svenskbygder deltog.

Man konstaterade vid mötet, att föreningen ska vara en ideell förening och följa den lagstiftning som finns för sådana föreningar i Estland. Men man betonade också att föreningen anknuter till den förening, Svenska Odlingens Vänner, som bildades 1909 men upplöstes av Sovjetunionen 1940. Som utgångspunkt för stadgarna hade man därför de ursprungliga stadgarna som fastställdes 1909 men i övrigt anpassade till normalstadgar för ideella föreningar i Estland. Stadgarna förelåg tyvärr inte i utskrift vid mötet utan redovisades muntligt både på estniska och svenska. En stor skillnad mot tidigare är att föreningen ska vara tvåspråkig. Material ska presenteras både på svenska och estniska. Därvidlag anknuter den nya föreningen till Samfundet för Estlandssvensk Kultur (SESK).

I ändamålsparagrafen skrivs, att föreningen ska vårda och stödja den estlandssvenska kulturen i Estland, men föreningen ska också företräda den svenska minoriteten i Estland gentemot myndigheter och andra organisationer. Det ska man göra genom möten, skrivelser och publikationer av olika slag.

Mötet beslöt enhälligt att bilda föreningen SOV i Estland, och flertalet närvarande antecknade sig som medlemmar. Som villkor för medlemskap angavs att man vill stödja föreningens syften och att man har en mantalsskrivningsadress i Estland. Årsavgiften fastställdes till 100 EEK – 50 EEK för pensionärer och studerande. En styrelse på åtta personer valdes, och styrelsen utser inom sig olika funktionärer. En uppgift för styrelsen blir nu att informera om föreningen, värva ytterligare medlemmar och göra en verksamhetsplan. Svenska Ambassadens representant, Johannes Oljelund, lovade ambassadens stöd till föreningen.

Jag konstaterade i mitt anförande, att det är mycket värdefullt, att SOV i Estland nu återupprättats, och jag önskade föreningen lycka till. Det är bra att SOV i Estland är en från Estlandssvenskarnas kulturförening SOV i Sverige helt fristående förening, men vi ska naturligtvis samarbeta på olika sätt. Formerna för detta samarbete får diskuteras ytterligare i de båda föreningarnas styrelser. Vi ska också informera varandra om planerade aktiviteter – för vår del i Kustbon.

Det har alltså varit en händelserik sommar under detta minnesår. Det är glädjande att konstatera att intresset för estlandssvenskarna ökar både i Sverige och i Estland. S:t Mikael's församling i Tallinn och Aibolands Museum i Hapsal bidrar på många sätt till detta intresse. Förhoppningsvis kommer även den nya föreningen SOV i Estland att ytterligare förstärka den estlandssvenska identiteten och kulturen.

SOV:s kalendarium hösten 2004

- 17 september Pubafton på Roslagsgatan 57, Stockholm. Denna gång är SOV värd.
kl. 18.00-
ca 21.00
- 25 september Vi träffas i Dalarö för invigning av ett nytt monument med anledning av 60 år efter flykten över Östersjön. SOV medverkar med en skärmställning, filmen om "Juhan" och en dansuppvisning av Rågöbornas danslag. Invigningen av minnesmonumentet sker klockan 12.00.
Platsen är Tullhuset, Dalarö.
- 3 oktober Seminarium.
kl. 11.00- "Sillar och mullvadar - Jordägande
14.00 och etnicitet i Estlands svensksbygder 1816-1939."
Ann Grubbström berättar om sin doktorsavhandling.
Plats: Roslagsgatan 57, Stockholm.
Pris 50 kronor. Lättare förtäring ingår.
Anmälan till Ulla-Stina Rundgren på SOV:s expedition, tfn 08-612 75 99, senast en vecka i förväg.
- 16 oktober Estlandssvenskarnas traditionella kyrkodag firas som vanligt i Immanuelskyrkan, Kungstengsgatan 17 i Stockholm.
kl. 13.00 Med anledning av 60-årsjubileet kommer vi att belysa estlandssvenskarnas kyrkliga liv i Missionsförbundet, Baptistförbundet och Filadelfia.
- 14 november Seminarium.
kl. 11.00- "Fria svenskar i ett hav av livegenskap
14.00 – Kustbornas kamp för sin ställning tiderna igenom".
Seminarieret hålls av professor Torkel Jansson från Uppsala universitet.
Plats, pris och anmälan: se ovan.
- 19 november Pubafton på Roslagsgatan 57.
kl. 18.00- Lembit Pella håller i förfriskningarna
21.00 denna gång.
- 28 november Adventskaffe på Roslagsgatan 57.
kl. 13.00- Kaffe med glögg och trevlig samvaro.
16.00

Biljettbokning på Tallink

För erhållande av medlemsrabatt skall biljettbeställning numera ske på Agentbokning, tfn 08-666 60 20, fax 08-666 60 52.

Markägare i Estland!

Behöver Du hjälp med frågor gällande fastighetsärenden, översättningar eller andra ärenden ställer vi gärna upp.

Kontakta oss för närmare information!

Katrin Schönberg
Jus Suecanum OÜ

Tfn/fax: +372 47 37339, mobil: +372 55 24842

E-post: katrin.schonberg@mail.ee

Adress: Endla 2B-16, 90504 Haapsalu,
Estland

Medlemmar i Rickul/Nuckö Hembygdsförening får 15 % rabatt!

Stugbokning i Roosta semesterby

Det går redan nu att preliminärboka stugor i Roosta semesterby för nästa år. **Bokningen måste bekräftas senast två månader före hyrtillfället, annars förfaller den!**

Tfn +372 47 97 230, 97 238, fax 97 245

E-post roosta@roosta.ee

Webbplats <http://www.roosta.ee>

Efterlysning

Finns det någon som har Gideon Danells och Jakob Blee's bok om Mats Ekman, "En bygdeskald bland den gamla svenska folkstammen i Estland", i sin ägo? Jag skulle vara väldigt tacksam för att få låna den i en vecka för att kontrollera vilka dikter som finns i den. Jag håller på att samla Mats Ekmans dikter för att kunna ge ut en bok.

Hör av er till Ingegerd Lindström, tfn 016-144141 (dagtid) eller 016-358184 (kvällstid).

Mats Ekman-sånger

Aurelia Brun från Roslep har sjungit in tre sånger av Mats Ekman på Nuckömål och 10 blandade melodier, bl.a. av Evert Taube.

Sångerna finns att köpa på CD eller kassettband via SOV:s kontor på tfn 08-612 75 99 eller fax 08-612 67 85.

Pris 60 kr, porto tillkommer.

Hela överskottet tillfaller Rickul/Nuckö Hembygdsförening att användas för kulturella ändamål.